

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY
BRNO

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1989

BRNO 1993

ČTVRTÁ SEZÓNA PŘEDSTIHOVÝCH A ZACHRAŇOVACÍCH VÝZKUMŮ VELKOMORAVSKÉHO VÝŠIN- NÉHO HRADIŠTĚ VE ZNOJMĚ (okr. Znojmo)

Bohuslav Klíma jr., AÚ ČSAV Brno

(Obr. 15)

Čtvrtá archeologická sezóna na Hradišti sv. Hypolita ve Znojmě měla opět charakter předstihového a zachraňovacího výzkumu. Probíhala od června do srpna 1982 souběžně s rozsáhlou akcí ve znojenské rotundě i v areálu této NKP (viz samostatné zprávy). Technicky zde spolupracovala P. Broskvová a měřičské práce provedli O. Marek, R. Rutar a R. Skopal z Mikulčic.

V tomto roce se pozornost soustředila opět do centra hradu a jeho jižní poloviny, konkrétně na parcelu č. 49, patřící ing. V. Skoumalovi. V její severní části byla po asanaci starých hospodářských objektů povolena výstavba rodinného domku. Pro poznání stratigrafické situace v jižním sousedství probošství jsme provedli nejprve plošně omezenou, malou sondu v původně obývací místnosti starého domku, který z důvodů památkové ochrany nebyl asanován. Je umístěn na sev. okraji parcely a jeho štítová stěna tvoří okraj centrální komunikace Hradištěm (Křížovnická ulice). Za touto komunikací se již rozkládá areál probošství, konkrétně navazuje sakristie kostela sv. Hypolita. V sondě o rozměrech 300x150 cm se v hlinitém zásypu pod zcela rozpadlou dřevěnou podlahou místnosti zprvu nalézalo dost novodobých nálezů. Postupně se při východním okraji odkryvu dospělo v hloubce asi 80 cm na úroveň rostlého skalnatého podloží a současně na zbytek přibližně 35 cm silné kamenné zdi stavěné na jílu, která probíhala podél delší stěny výkopu. Při jejím sledování se v blízkosti základů stávajícího domu (jeho severní štítové stěny) podařilo narazit na pravouhlé nároží. Jím vymezený vnitřní prostor zasahoval 40 cm do skály, měl rovné dno kryté dusaným jílem a byl vyplněn promíseným hlinitým zásypem. Z jeho nejspodnější vrstvy se podařilo získat několik střepů, které mohly toto částečně prošetřené zahloubené obydlí datovat do 12.-13. století. Objev sám potvrdil kontinuitu hustého osídlení centra Hradiště v mlado až pozdně hradištním období, na které ještě později navázala středověká zástavba.

Teprve v prázdninovém období proběhla hlavní etapa výzkumu Hradiště sv. Hypolita, kdy se za účinné pomoci techniky na větší ploše zahrady ing. Skoumala shrnul v délce 50 metrů pruh ornice o šířce 5 m. Poté jsme přistoupili k postupnému prošetřování plochy jednotlivých kvadrantů. V severní polovině parcely dosahoval hlinitý pokryv mocnosti 30-50 cm. Na mírně skloněném svahu jižním směrem zeminy zvolna přibývalo, až v blízkosti pásu opevnění nabyl profil až 130 cm výšky. Po začištění plochy v rovině skalnatého, ve vrchní vrstvě drobného podloží, se v útržcích i velkých, mírně zdvižených krátech objevila pevná žíla horniny. Tento pás nezávětralé, tvrdé skály, který probíhal šikmo, téměř po ose celou skrytou plochou, značně ovlivnil sídlištní situaci. Všechny zahloubené objekty jej přísně respektovaly a vyhýbaly se mu. Proto se také hustota osídlení zde zdála relativně menší, než na některých dříve zkoumaných místech. Závěr však rozhodně neodpovídá skutečnosti, neboť právě při okrajích zkoumané plochy a také v jejím nejbližším sousedství se stopy osídlení výrazně zvyšovaly. Dokládá to podrobný průzkum terénu, provedený na vedlejších parcelách. I přes méně šťastně situovaný odkryv se na zbylé ploše dlouhé sondy podařilo ve zvětřalém povrchu skály zachytit a prošetřit dvě polozemnice s kamennou

pečí v sv. rohu (čtv. 9 a 13), v jejichž zásypu se objevila zajímavá keramika rekonstruovatelná do podoby celých nádob spolu s dalšími typickými sídlištními nálezy. Velkomoravskému období náležel i menší hospodářský objekt, zahloubený v blízkosti jedné ze zmíněných polozemnic (čtv. 7). V severní části výzkumu upoutaly značnou pozornost také dva výrazně zasekané žlaby, překryté zborcenou kamennou zídou (čtv. 3 a 4/5). Byly vzájemně rovnoběžné, vzdálené od sebe 6 m a procházely Z-V směrem. Sonda je prořala pouze v délce 5 metrů a proto jejich funkce zatím zůstává nejasná. Vedle zmíněných slovanských (velkomoravských) objektů byly prozkoumány rovněž mělké a plošně nevelké jámy s nevýrazným keramickým inventářem, patřícím především mladší době bronzové a konečně i místy hustá síť kůlových jamek.

Závěru sezóny přistoupil majitel parcely k asanaci velké stodoly. Při úklidu suti a odtěžení asi 30 cm mocné svrchní vrstvy hlíny se objevilo skalnaté podloží. Při východním okraji plochy bagr narazil na zbytek zborcené kamenné pece v rohu dalšího zahloubeného velkomoravského obydlí. V jeho blízkosti pak, u západní stěny polozemnice, zachytil již dříve porušený kostrový hrob dospělého jedince, z něhož se podařilo vyzvednout jen dlouhé kosti dolních končetin a nepoškozenou menší nádobu.

Výzkum na Hradišti sv. Hyppolita byl i v roce 1989 úspěšný. Přinesl další hodnotné informace o struktuře osídlení ve střední a jižní části hradu. Současně také podtrhl potřebu pozorného a pečlivého systematického průzkumu všech dostupných částí tohoto významného velkomoravského výšinného centra. Dosavadní zkušenosti totiž jednoznačně potvrzují, že sídlištní situace zde je přímo závislá na charakteru podložního terénu a koncentrace osídlení se může náhle, téměř s každým metrem výrazně změnit. Dosud se např. také podařilo zachytit jen ojedinělé velkomoravské hroby, zatímco pohřebiště ještě stále čeká na svoje objevení.

Předpokládáme, že rovněž v příštím roce bude v návaznosti na plánovanou rozsáhlou výstavbu nového hospodářství JZD "Mír" Práche v centru Hradiště zachraňovací a předstihový výzkum pokračovat, i když snad v omezenějším rozsahu.

V i e r t e S a i s o n d e r V o r s p r u n g s - u n d R e t t u n g s g r a b u n g e n d e s g r o ß m ä h r i s c h e n H ö h e n - b u r g w a l l e s i n Z n o j m o (B e z . Z n o j m o) . Die vierte archäologische Saison auf dem Burgwall des Hl. Hyppolitus verlief parallel mit einer umfangreichen Aktion in der Znojmoer Rotunde und bei diesem Nationalen Kulturdenkmal. Die Aufmerksamkeit konzentrierte sich in diesem Jahre wiederum auf das Zentrum der Burg und ihre südliche Hälfte, wo auf Parzelle Nr. 48 nach der Assanierung alter Wirtschaftsobjekte, der Aufbau eines Familienhauses genehmigt wurde. Im ersten, begrenzten, Suchgraben erfassten wir unter dem bestehenden Haus das steinerne Fundamentgemäuer eines Wohnobjektes aus dem 12.-13. Jh., das die Kontinuität der Besiedlung des Burgwallzentrums belegt. Die darauffolgende Hauptgrabung orientierte sich auf das Areal des Gartens, wo in der N-S Achse der Parzelle eine Fläche von 50x5 Meter abgedeckt worden war. Man hat vorausgesetzt, daß hier die Grabung wichtige Informationen über den Besiedlungscharakter und zugleich ein gesamtes und zusammenhängendes Profil der südlichen Burghälfte bringen wird. Die Mächtigkeit des Erdreiches ober dem felsigen Liegenden erreichte im Nordteil des Abraumes 30-50 cm und wuchs in südlicher Richtung zur Befestigungszone bis auf 130 cm an. Eine negative

Auswirkung auf die Konzentration von Siedlungsobjekten im Grabungsraum hatte die aus dem Liegenden mäßig hervortretende feste Gesteinsader. Diesen Streifen harten Felsens, der sich durch die Ausgrabungsfläche zog, respektierten streng alle eingetieften Objekte und wichen ihm aus. Daher schien hier die Besiedlungsdichte kleiner. Bei einer eingehenderen Untersuchung der Nachbarparzellen stieg jedoch die Konzentration der Keramikfunde in den aschigen Einschüttungslinsen der Objekte ausdrucksvoll an. Auch trotz der weniger glücklich situierten Abdeckung gelang es auf der Fläche der langen Sonde zwei Erdhütten mit Steinofen in der Nordostecke mit interessanter Keramik zu untersuchen, die zu ganzem Gefäßen rekonstruierbar war, außerdem konnten weitere typische Siedlungsfunde gewonnen werden. Dem großmährischen Zeitabschnitt gehörte auch ein kleineres Wirtschaftssubjekt an, das in der Nähe einer von den Erdhütten eingetieft war. Im nördlichen Grabungsteil fesselten die Aufmerksamkeit zwei in den Felsen ingehauene Rinnen - Gräbchen, von einer zerfallenen Steinmauer überdeckt.

Im Verlaufe der Abräumungsarbeiten nach der Assanierung einer großen Scheune erfasste der Bagger eine weitere großmährische Erdhütte mit Ofen und störte in ihrer Nähe ein bereits früher beschädigtes Grab mit Gefäß.

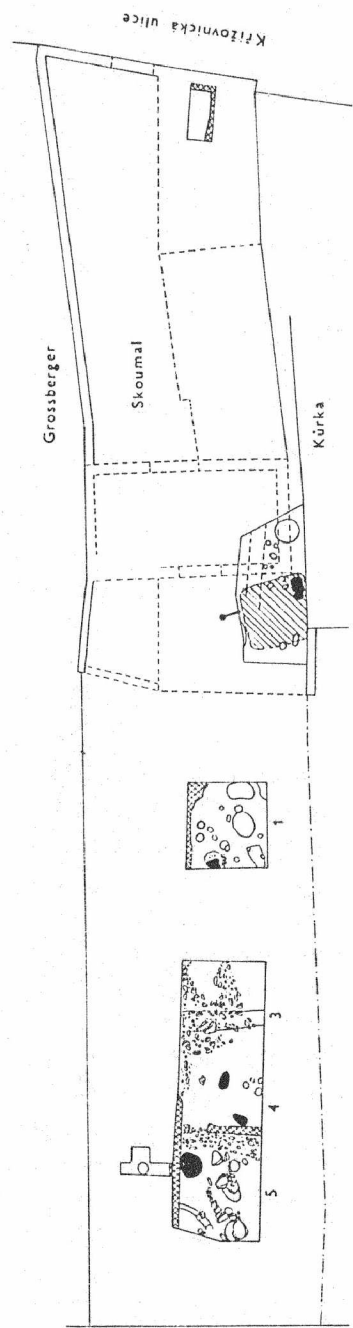
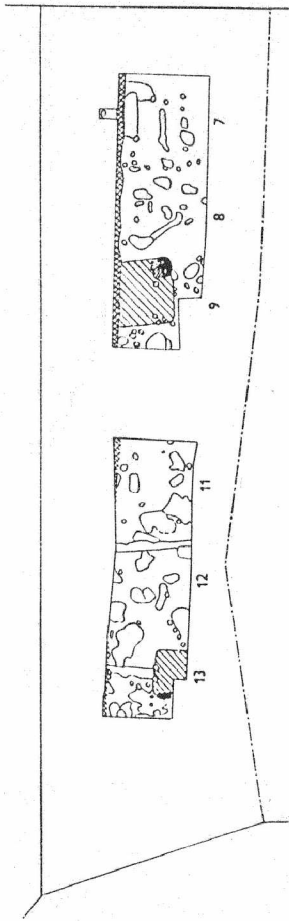
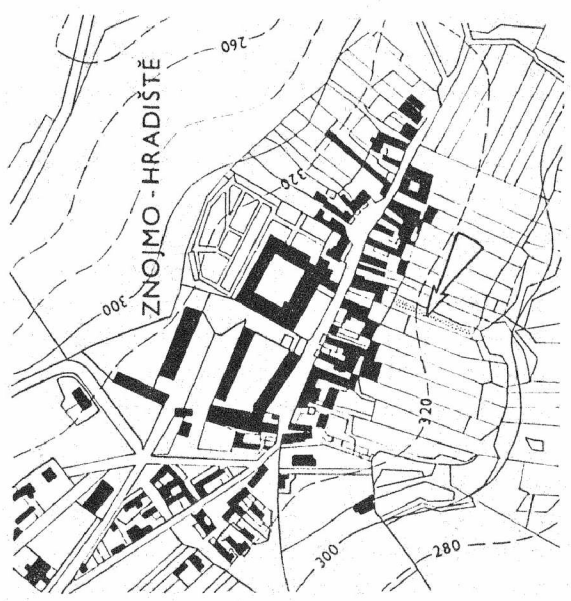
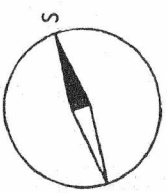
Die Forschungen auf dem Burgwall des Hl. Hyppolitus brachten im Jahre 1989 weitere wertvolle Informationen über die Besiedlungsstruktur im mittleren und südlichen Burgteil. Gleichzeitig unterstrichen sie auch die Notwendigkeit einer aufmerksamen und sorgfältigen Untersuchung aller zugänglichen Teile dieses bedeutenden großmährischen Höhenzentrums. Die bisherigen Erfahrungen bestätigen eindeutig, daß das Liegende felsige Terrain ziemlich gewellt und gefaltet ist, worauf sehr empfindlich die großmährischen Burgwallbewohner reagierten. Die Besiedlungskonzentration konnte sich in Abhängigkeit auf den Charakter des Felsens im Liegenden fast nach jedem Meter ändern. Von Bedeutung ist ebenfalls das weitere entdeckte vereinzelt Körpergrab mit Gefäß. Ein großmährisches Gräberfeld fehlt jedoch immer noch.

Es ist vorauszusetzen, daß ebenfalls in den folgenden Jahren die Forschung am Burgwall des Hl. Hyppolitus in Znojmo fortgesetzt wird.

Weitere Belege der spätburgwallzeitlichen Besiedlung von Třebíč (Bez. Třebíč). Der Anbau von zwei neuen Gebäuden des Kreisstadttamtes im südlichen Randteil des historischen Kernes von Třebíč (hinterer Teil der Parzellen in der Soukup Gasse) und am anliegenden Zwinger (Gasse des Dr. B. Václavěk) störte eine spätburgwallzeitliche Siedlung, deren Reste am inneren Umfang der Stadtmauer erhalten blieben. Bei der archäologischen Grabung gelang es 7 Objekte aus dem 13. Jh. zu retten, überwiegend seichte Gruben von ovalem, kreisförmigem, weniger quadratischem Grundriß. Die keramischen Funde stellen spätburgwallzeitliche Komplexe vor, in die ersten zwei Drittel des 13. Jh. datierbar. Für diese ist die Rädchenverzierung und hinausgezogene Randformen charakteristisch. Diese Funde erweitern die bisher bekannten Belege der spätburgwallzeitlichen Besiedlung um eine weitere Lage im Intravilan von Třebíč. Bisher gestatten sie jedoch nicht, verläßlich zu bestimmen, ob sie einer Siedlung vom Vorlokations- oder schon frühstädtischen Charakter gehören.

- zástavba stávající
- zástavba zrušena
- jámy
- vypálené plochy
- polozemnice
- kamenní
- zidka

ZNOJMO - HRADIŠTĚ 1989

Obr. 15. Znojmo-Hradiště (okr. Znojmo). Objekty zkoumané v r. 1989. - Objekte aus der Grabungssaison 1989.

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1989

BRNO 1993

- Vydává: Archeologický ústav AV ČR, Brno, Koliště 17/19
- Odpovědný redaktor: Dr. J. Tejral
- Redaktoři: Dr. Z. Himmelová, Dr. J. Stuchlíková
- Překlady: Dr. R. Tichý, E. Tichá
- Kresby: A. Krechlerová
- Titulní list: nákončí v anglokarolinském stylu z Brna-Líšně, měř. 2 : 1
- Tisk: Tiskárna Gloria, Rosice u Brna
- Evidenční číslo: ÚVTEI - 73332
- Náklad: 450 ks — neprodejné
- Vydáno jako rukopis